

Abbé Pierre: Istenem... miért?*

A fordító előszava

Bár Magyarországon igen kevésbé ismert, hazájában Pierre abbé hosszú évek óta a legnépszerűbb franciák élmezőnyében foglal helyet a közvéleménykutatások szerint. Népszerűbb, mint Jean-Paul Belmondo, a legendás Cousteau kapitány, vagy akár Zinadine Zidane. A „Vox Populi” már életében kanonizálta, így válhatott a mai francia társadalom szentjévé. De mi lehet az, ami több mint fél évszázad óta ennyire megragadja és vonzza az embereket?

Ami legelőször feltűnik Pierre abbéban, az az őt körülengő mítosz. Neve hallatán minden francia előtt feltűnik fehér szakállával, szemüvegével, botjával, jellegzetes barna csuhájában és sarujában. Nagy tisztelet övezi mindenütt, ahol csak megjelenik. Gazdag életpályája óriási távolságokat ível át. Tehetős lyoni polgárcsalád gyermeke és lemondva összes világi javairól a legnyomorultabbak, a legkiszolgáltatottabbak mellé áll; pappá szentelése után nem sokkal ellenállóként részt vesz a második világháborúban, üldözötteket bújtat és szöktet át a határon; képviselővé és a Világkonföderáció alelnökévé választják, ugyanakkor koldulásból próbálja összegyűjtögetni az éppen megalakuló Emmausz közösség mindennapi betevő falatját. Harcos aktivista, aki habozás nélkül kiáll az otthontalanok ügye mellett, és szelíd bölcs, akinek legbensőbb meggyőződése, hogy az Isten Szeretet, s hogy életünk értelme az, hogy megtanuljunk szabadon válaszolni erre az isteni szeretetre.

Pierre abbé személyisége nem érthető belső meggyőződése, élő hite nélkül, amely – ellentétben némelyek vélekedésével – kevésbé modernista, és az anyaszentegyház hagyományos tanításának keretein belül marad. Hisz az egyetlen és személyes Isten létezésében, hiszi, hogy az Isten Szentháromság, hogy Krisztus valóságosan jelen van az Eucharishtiában, tiszteli a Szűzanyát, rózsafüzért imádkozik...

A szexualitás kérdésében megengedettnek tartja a fogamzásgátlást, de nem valamiféle libertinizmusból adódóan, hanem népességpolitikai megfontolásokból. A házastársi hűséget és az élet elfogadását rendkívül nagyra értékeli, ugyanakkor bizonyos bűnöket inkább apró botlásnak vagy egyszerűen az emberi tökéletlenség velejárójának tekint. Gyakran hangoztatja azt a véleményét, miszerint Rómának korlátoznia kellene beleszólását a morális kérdésekbe, nagyobb teret engedve a hívők lelkiismeretének. Radikális evangéliumi alapokon nyugszik az a

* A fordító által írt előszó, és válogatott részletek Abbé Pierre *Mon Dieu ... pourquoi?* című könyvéből, amely 2006-ban a Bencés Kiadó gondozásában jelent meg.

nézete, amely szerint a tulajdon bűn, legalábbis az egyház és a papság számára. A világiak tulajdonával kapcsolatban elnézőbbnek mutatkozik: nem maga a gazdagság a felháborító, hanem az, ha nem hajlandók megosztani másokkal. Ám ami a pápát és a bíborosokat illeti, az lehet a benyomásunk, hogy szívesen elküldené őket néhány napra a hidak alá aludni...

Azonban talán nem tévedünk, ha azt gondoljuk, óriási népszerűsége felé a meghatározó lépést nem az életről vallott elméleti nézetei, hanem egy konkrét, további sorsát döntően befolyásoló esemény jelentette.

1954 telén, amikor a rettenetes hideg hajléktalanok százainak életét fenyegette Párizsban, drámai hangú felhívást tett közzé a Luxemburg Rádióban, amelynek hatására lavinaszerű társadalmi megmozdulás bontakozott ki Franciaország-szerte, néhány nap leforgása alatt ötszázezer takaró, háromszáz nagy sátor, kétszáz katalitikus kályha és ötszázezer francia frank gyűlt össze a legrászorultabbak megsegítésére. E történelmi pillanattól kezdve Pierre abbé neve egyet jelent a francia társadalom élő lelkiismeretével, amely mindig megszólal, ha az elesettek védelméért kell síkra szállni. Számára a felebaráti szeretet különösképpen a szegények szeretetében ölt formát. Evangéliumi alapokon azért küzd, hogy az egyházat mindenkor a szabadság, a haladás és az igazságosság oldalán lássa, s hogy az egyház eme elkötelezettsége révén újra egymásra találhasson a szegényebb rétegekkel. Küldetésének tekinti, hogy újraevangelizálja a nincsteleneket, hogy Krisztus örömezenete eljusson a társadalom dekrisztianizált rétegeihez. Ezek a rétegek ugyanis valaha rendelkeztek vallásos kultúrával, ám az ipari társadalom ettől elidegenítette őket. E kirekesztettek számára az egyház nem jelentett mást, mint a gazdagok fényűzését. Mivel az evangélium tanítása oly kevésbé volt helyzetükhöz adaptált, az egész evangélium elfogadhatatlanná vált számukra. Az abbé humanitarizmusa arra irányul, hogy megteremtse a karitatív szeretet előfeltételeit, ama szilárd meggyőződés alapján, hogy egy bizonyos minimális morális kulturáltsági szint híján az evangelizáció lehetetlen. Emiatt tehát egyfajta preevangelizációt kell végrehajtani, amely jellegét tekintve világi, és amely eredményeképpen újra megteremtődik az élet elvesztett minimális méltósága és bizonyos moralitás minimális tudata, amelyek nélkülözhetetlen alapul szolgálnak a civilizált emberi együttéléshez.

2004-ben karitatív tevékenységéért, életművéért Pierre abbé a legmagasabb francia elismeréssel, a Becsületrend Nagykeresztjével tüntették ki.**

** A páratlan ívű életmű időközben végpontjára érkezett. A könyv pannonthalmi megjelenése után, jelen kötet szerkesztése közben érkezett a hír, amely szerint Pierre abbé 2007. január 22-én, 84 éves korában – saját kedves kifejezésével élve – „nagy vakációra ment”.

Szeretet és boldogság

Az idő múlásával észrevettem, milyen fontos, hogy jól megkülönböztessük egymástól a boldogságot és a szeretetet.

Még ha a szeretetet kísérő öröm semmi mással össze nem hasonlítható, és a legnagyobb boldogság fakad is belőle, akkor is törekeny, és nem zárja ki a szenvedést. Amint azt Szűz Mária mondta Lourdes-ban Bernadettnek, „megígérem neked, hogy ebben az életben megtanulsz szeretni, azt azonban nem, hogy mindig feltétlenül boldog leszel.”

Természetesen minden ember arra törekszik, hogy boldog legyen. De a hiteles keresztény élet nem azt jelenti, hogy mindenáron keressük a boldogságot. Hanem azt, hogy megtanuljunk szeretni, bármekkora árat kelljen is fizetnünk érte.

Amikor ezt mondom, tudom azt is, hogy van egy elkerülendő csapda, amelybe mégis sok kegyes hívő beleesik, ez pedig a szenvedés piedesztálra emelése. Azzal ellentétben, amire mindig tanítottak bennünket, az érdem semmilyen kapcsolatban sincs a nehézséggel. Az érdem mértékegysége a szeretet, amellyel cselekedtek, és nem az, amibe kerül.

Szemben a szenvedéssel Buddha és Jézus

Sajnos egyet kell értenem Buddha alap kijelentésével: minden szenvedés.

Az emberi lét alapvetően szenvedés: szenvedünk testileg, lelkileg, erkölcsileg. Szenvedünk, mivel nem birtoklunk bizonyos dolgokat, azután szenvedünk, mert elveszítjük vagy mert attól félünk, hogy elveszítjük őket. Igen, a szenvedés mindnyájunk osztályrésze.

De keresztényként én nem ugyanazt a következtetést vonom le ebből, mint Buddha. Szerinte annak alapján, amit abból részint olvasmányaimból, részint a barátommal, a Dalai Lámával folytatott beszélgetésekből megértettem, mindent meg kell tennünk, hogy többé ne szenvedjünk. Az élet értelme így egyfajta aszkézis lesz, és egy szigorú erkölcsiség, amely minden szenvedés alapvető okának, a váagnak kiküszöbölésére irányul.

Jézus tanítványának egészen más az útja: nem arról van szó, hogy kiküszöböljük az életből a szenvedést, egészen a vágy gyökerestül való kiirtásáig, hanem hogy válaszoljunk rá, megosztással és felajánlással. Amikor a magunk vagy a felebarátunk szenvedésével szembesülve közösségre lépünk a másik emberrel, feltűnik a fény.

Hány alkalommal éltem át ezt a megrendítő élményt reményvesztett ember betegágya mellett! A vele való igazi közösség pusztá ténye olyan fényt ad, amely megszünteti ezt a szenvedést. A szenvedés tehát megélhető úgy, mint egy ugródeszka a megosztás felé. Maga a szenvedés mindig rossz, sosem szabad keresni

vagy felmagasztalni. De ez a rossz felvezethet az emberi lét legmagasabb csúcsaira.

Nemrégiben tudtam meg, hogy egy neves pszichológus, Borisz Szürulnyik ezt az egyén pszichológiai fejlődésével magyarázza, rámutatva, hogy a gyermekkor bizonyos mély törései és sebei lehetővé tehetik a lélek kiteljesedését, azaz „csodálatos szerencsétlenség”-nek tekinthetők, amint egyik művének címében írja. Teljesen ugyanezt gondolom általában az életre vonatkozóan: minden legyőzött szenvedés alkalom a lélek kiteljesedésére, a tudatosságban való előrehaladásra.

Mária Magdolna

Amikor felmerül a kérdés a nők egyházban betöltött szerepéről, elkerülhetetlen, hogy eszünkbe ne jusson a magdalai Mária, aki olyan különleges szerepet játszik az Evangéliumokban.

Mielőtt beléptem volna a noviciátusba, alig tizenhét éves koromban, három napot töltöttem egy Grenoble melletti kolostorban. Akkor fedeztem fel az Evangéliumokban egy rendkívüli fontos, rövid részt, amely örökre belém vésődött. Arról a jelenetről van szó, amikor Jézus és a magdalai Mária találkozik a keresztre feszítés után.

János a maga Evangéliumában azt mondja, hogy Jézus rettenetes kínszenvedéseinek másnapján hajnalban, a magdalai Mária, néhány asszony kíséretében a sírhoz megy, hogy bebalzsamozza Krisztus testét. A kő el van hengerítve, a sír üres. Mária számára ez borzalmas: ki vihette el szeretett mesterének testét? Egy pillanatra sem gondol a Feltámadásra. Reményvesztetten keresi a holttestet, hogy még egyszer utoljára láthassa és megérinthesse. Ekkor megjelenik a kertben egy férfi, akit alig lát, annyira kétségbeesetten keresi a holttestet, és akit a kertésznek vél. A feltámadott Jézus így szól hozzá: „Asszony, miért sírsz?” Mária így válaszol: „Ha te vitted el, mondd meg, hova tetted, és én elhozom.”

Jézus akkor egyszerűen így szól: „Mária.” És amint meghallja a nevét, Mária ráismer, füle, szeme és szíve végre megnyílik a feltámadott Krisztus misztériuma számára. Jézus lába elé borul megrendült szíve kiáltásával: „Rabbuni.” Ezt a héber szót így fordíthatnánk: „drága mester”. A legközelebbi tanítványok szólítják gyakran mesterüket ezen a kedves néven, amelyben egyszerre van tisztelet és mélységes szeretet. Emlékszem, hogy Indiában Gandhit nevezték a tanítványai így: „Gandidji”.

Ez a két egymást követő szó, „Mária” és „Rabbuni” mélyen megrendített, és mintegy nyolcvan év elteltével, ma is megrendít.

Mert benne van, pusztán ebben a két szóban, a Megtestesülés és a Megváltás egész misztériuma, Krisztus egész misztériuma. Benne van Isten végtelen szeretete az ember iránt. Isten, aki határtalan gyengédségével mindegyikünket a saját nevünkön szólít: „Mária.” És az ember, aki, mihelyt felismeri ezt az isteni szeretetet, mérhetetlen vágyakozással borul elé: „Rabbuni.”

Valahányszor elolvasom ezt a két szót, mindig mélyen felkavar. Hallom a lelkem mélyén, „Henri” (ezt a nevet kaptam a keresztségben) és ott érzem magamon Jézus rajtam nyugvó, szeretetteljes tekintetét.

Párizsban, a Szajna-parton van egy „Raboni” nevű építőanyag-kereskedő. Valahányszor elmegyek a nagy cégtáblája előtt, önkéntelen remegés fog el, mert Mária szavai jutnak eszembe. És engem is átjár az a határtalan öröm, ami őt, mikor felismerte szeretett mesterét. És könnyek szöknek a szemembe és a szívembe.

Volt-e Jézusnak testi kapcsolata a magdalai Máriával?

A *Da Vinci kód* világméretű sikere újra divatba hozta azt a tézist, miszerint Mária Magdolna Jézus felesége volt. Amint nekem elmondták, ez a tézis megbotránkoztat számos keresztényt, másokat összezavar. Ami személyesen engem illet, be kell vallanom, hogy egy efféle feltételezés – amely minden konkrét alapot nélkülöz, de amelyet szabad megfogalmazni – egyáltalán nem zavarja meg a hitemet. Hitem az imádságból és az Evangéliumokból táplálkozik, és semmi sem indít arra a vélekedésre, miszerint Jézus nős lett volna vagy testi kapcsolat fűzte volna egy asszonyhoz.

Ugyanakkor nem látok semmilyen jelentős teológiai érvet, amely megtilthatná Jézusnak, a megtestesült Igének, hogy szexuális tapasztalata legyen. Sőt, meggyőződésem, hogy mivel teljesen bele akart simulni az emberi természetbe, Ő is megtapasztalta a szexuális vágyat, mint minden ember. Vajon ki akarta-e elégíteni ezt a vágyat? Amennyiben igen, szükségszerűen viszonzott szerelemben kellett, hogy megélje, és úgy tűnik, hogy a magdalai Mária volt a hozzá legközelebb álló asszony, az édesanyját leszámítva. De természetesen ugyancsak könnyen lehet, hogy nem elégítette ki ezt a vágyát, és ez nem gátolta meg abban, hogy tökéletesen ember lehessen.

Másképpen szólva, nem érthetek egyet azokkal, akik Jézus isteni mivoltára hivatkozva kijelentik, lehetetlen, hogy Jézusnak szexuális kapcsolata lett volna. De ugyanígy azokkal sem érthetek egyet, akik emberségére hivatkozva állítják, szükségszerűen szexuális kapcsolat kellett fűznie egy asszonyhoz. Én azt gondolom, lehet, hogy a megtestesült Isten ismerte a testi gyönyört, de az is lehet, hogy nem engedett a vágyának, amit érzett. És azt hiszem, hogy akár így, akár úgy van, mindez mit sem változtat a keresztény hit lényegén.

Hogyan lehet helyesen értelmezni az eredeti bűnt a tudomány tükrében?

Az imént említett Szeplőtelen Fogantatás kérdése felvet egy másik, a teológia számára szintén alapvető fontosságú kérdést, az eredeti bűnt.

A hittanórán úgy olvastuk a Teremtéstörténetet, mint egy történelmi eseményt: Ádám és Éva voltak az első emberek, az ősszüleink. Az ő vétkük miatt,

azóta romlott az emberi természet: az emberiség minden bűne és baja ebből az eredeti bűnből fakad.

Számos teológus idézi Szent Ágoston egy gondolatát, amely a Teremtéstörténet szó szerinti olvasatának veszélyéről szól (*De genesi ad litteram* – 390.)

Így szól: „Nincs is annál szégyenletesebb dolog, károsabb és különösen sajnálatra méltó, mint amikor egy nem hívő egy keresztény szájából olyan dolgokról hall, amelyeket állítólag a Szentírás tanít, közben pedig akkora szamárságot állít, hogy a nem hívő nehezen tudja visszatartani nevetését. Miután pedig azt is megtudta, hogy mindez a Szentírásból származik, hogyan tudna bízni annak szavahihetőségében, ami a halottak feltámadását, az örök élet reményét és a mennyek országát illeti?”

Amiről Szent Ágoston itt beszél, az ma, több, mint ezer évvel később is időszerű, az ember eredetével és az eredeti bűn kényes kérdésével kapcsolatosan.

Loewe atya, aki a munkások evangelizációjának misszióját végezte, ezt írja naplójában: „A Teremtés Könyvének első néhány fejezete, amivel annyi hittankönyv kezdődik, valóságos katasztrófa volt gyermekeink és szüleik számára.” Valóban, napjainkban ki ne lenne tisztában az ember eredetével? Hiszen benne van az általános iskolai oktatás tantervében. Mára már nyilvánvalóvá vált, hogy a Teremtésnek e szövegeire úgy kell tekintenünk, mint amelyek az ember és Isten kapcsolatát írják le, nem pedig mint egy történelemkönyvre.

Meglepett, amikor nemrégiben felfedeztem, hogy maga II. János Pál pápa is ünnepélyesen elismerte az evolúció darwini elméletének megalapozottságát. Egy észrevétlenül maradt dokumentumban II. János Pál nagyon egyértelműen foglalt állást a Pápai Tudományos Akadémia előtt 1996. október 22-én. Miután emlékeztetett arra, hogy XII. Pius 1950-ben, egyik enciklikájában az evolúció tánát megalapozott feltételezésnek nevezte, kijelenti:

Ma, közel fél évszázaddal az enciklika megjelenése után, új ismeretek arra indítanak, hogy az evolúciós elméletben többet lássunk, mint hipotézist. Valóban figyelemreméltó, hogy a legkülönfélébb tudományágakban tett felfedezések sorozata nyomán ez az elmélet fokozatosan beleivódott a kutatók gondolkodásmódjába. Az egymástól függetlenül folytatott kutatások eredményeinek – egyáltalán nem keresett vagy provokált – összecsengése már önmagában nyomós érv e teória mellett.

Azután II. János Pál jogosan emlékeztet arra, hogy e tudományos eredmények tág teret nyújtanak a különböző filozófiai értelmezésekre. Materialista szemlélet alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a szellem az élő anyagból jön létre mint ennek az anyagnak egyszerű megnyilvánulása. Idealista szemszögből épp ellenkezőleg, azt az ontológiai ugrást hangsúlyozzuk, amelyet az emberi tudat és az elvonatkoztatási képesség megjelenése jelent, mivel ezek az ember sajátosságai (halandóságának tudata, művészet, vallás...).

Valójában az egyház elfogadja azt a tényt, miszerint az ember egy hosszú anyagi és biológiai folyamat eredményeként, az előtte kialakuló élőlények folyto-

nosságában jelenik meg. Az egyetlen dolog, amiben nagyon keményen ragaszkodik álláspontjához, az az emberi lény egyedülálló jellege, „akit Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtett”. Így a II. Vatikáni Zsinat emlékeztet arra, hogy az ember „az egyetlen földi lény, akit nem egy másik teremtmény miatt akart az Isten” (Gaudium et Spes, 24). Minden más élőlényvel ellentétben egyedül az embert tekinti úgy, mint önmagában való célt. Az ember személy, aki szelleme által képes arra, hogy ajándéku adja önmagát és visszatérjen az Istennel való közösségbe. Így az egyház számára döntő fontosságú leszögezni, hogy még ha az ember teste az előtte már létező anyagból származik is, lelkét közvetlenül Isten teremtette. A keresztények tehát azt az ontológiai ugrást hangsúlyozzák, amelyet az emberi tudat mint olyan megjelenése jelent az evolúciós láncolat végén, és azt húzzák alá, hogy az új fajnak milyen jellegzetes vonásai vannak: öntudat, a reflexió képessége, erkölcsi tudat, szabadság, erkölcsi vagy vallási tapasztalat... megannyi vonás, amely kizárólag az embert jellemzi és amely a keresztény hit szerint mind arra mutat, hogy Isten által teremtett lelke van.

A vadonatúj Katolikus katekizmus (és a jól használható rövidített változata) természetesen több helyütt érinti az eredeti bűn kérdését. De ha bárkiben kérdések merülnek fel a téma kapcsán, sajnálattal állapíthatja meg, hogy az új katekizmus, mely széles olvasóközönségre számíthat, nem tárgyalja valódi jelentőségének megfelelő részletességgel.

Végül hogyan titkolhatnám el azt az álmomat, amely szinte gyermekkorom óta kísér: nem helyettesíthetnék a szerintem alkalmatlan és szerencsétlen „eredeti bűn” kifejezést ezzel a szóval: „seb” (amiről nem tehetünk, ami megmenti ártatlanságunkat), ezzel a helyesebb kifejezéssel: „átöröklődő seb”?

Jézus hiánya és jelenléte

Sokáig tűnődtem azon: „Miért nem maradt Jézus köztünk? Miért nem tesz ma is csodákat? Miért nem tanít bennünket?” Micsoda mesés sikere lehetne mediatisált korunkban! Sokkal nagyobb, mint bármelyik, akár a legszentebb és legkarizmatikusabb pápának! De éppen ez az, a bálványozás veszélye – amely elég erősen fennállt már II. János Pálnál is – túlságosan megnőtt volna ezáltal. Krisztushoz fűződő kapcsolatunk nem lehetne meghitt és bensőséges: úgy tisztelnénk, mint egy bálványt. Mindnyájan látni akarnánk, megérinteni, általa meggyógyulni... anélkül, hogy igazán meghallanánk és átélmélkednénk szavait. Vagy pedig, épp ellenkezőleg, túlságosan felkavarna minket, és félnénk tőle. Ahhoz, hogy meghitt, bensőséges, szeretetteljes kapcsolatba lépjünk Jézussal – és általa Istennel – be kell csukni a szemünket és a szívünkkel kell látunk.

A feltámadott Krisztus minden bizonnyal ezért nem maradt velünk látható módon a földön. És kétezer évvel később ezért nem kényszeríti ránk magát látható és sugárzó csodákkal. Olyan Ő, mint amikor Húsvét reggelének kódében, megjelent a magdalai Máriának. Olyan, mint az emmauszi úton. Legközelebbi

tanítványai és barátai sem ismerték fel, annyira bele voltak merülve a maguk gondjaiba és szomorúságába. Aztán egyszer csak kimond egy szót – „Mária” –, tesz egy mozdulatot – megtöri a kenyeret –, és szemünk felismeri Őt.

Felajánlja magát nekünk, de nem találkozhatunk Vele máshol, csak bensőnkben, a szív ráfigyelésében, csendes imádságban. Ma is szól és cselekszik minden keresztényben, aki az Ő nyomában akar járni.

Valahányszor az élet által megtört férfiakkal vagy nőkkel találkozom, hallom, amint Jézus a nevükön szólítja őket, és megpróbálom a magam hangjával, tekintetével, kezével elmondani nekik, amit Jézus mond nagy-nagy szeretettel: „Paul”, „Jacqueline”, „François”, „Nathalie”.

A kereszténység személyes találkozás valakivel. Nem más, mint a ma is tartó Evangélium.

Történelmi Kinyilatkoztatás és láthatatlan Kinyilatkoztatás

„Az egyházon kívül nincsen üdvösség” kifejezés, amely gyermekkoromban még használatos volt, mindig mélyen megdöbbenett. Hogyan volna lehetséges, hogy a Szeretet Isten csak az emberek egészen kicsi részének, a megkeresztelteknek jelentse ki magát, és csak őket üdvözítse? Ez annyira abszurd!

Egy keresztény számára tehát két Kinyilatkoztatás létezik. Egy látható és explicit, a Biblia és Jézus Krisztus Kinyilatkoztatása. És egy másik, láthatatlan és titokzatosabb Kinyilatkoztatás, amely nincs leírva, amelynek nincs prófétája, ám amely megérinti minden ember szívét, és arra indítja, hogy szeretetből cselekedjen embertársai javára, hogy a Rossz helyett a Jót válassza, és önimádat helyett inkább másokat szolgáljon. Ez a – talán a Szentlélektől jövő – láthatatlan kinyilatkoztatás hat más vallásokban és a vallástalan emberek szívében is. Ebből eredően hirdeti mindenféle eszmeáramlat, akár vallásos, akár nem, a szeretet fontosságát, és tekinti a könyörületet ez erények csúcsának.

A történelmi Kinyilatkoztatás felelősséget ró a keresztényekre, de ez csak egyik szelete annak a titokzatos, láthatatlan kinyilatkoztatásnak, amely minden embert érint. Meggyőződésem, hogy a Szentlélek minden emberben működik. Amióta ember él a földön, mindegyiküknek megvolt a lehetősége arra, hogy a lelkiismeretük arra indítsa őket: szeressenek.